

LUYỆN TẬP VỀ NGHĨA CỦA CÂU

(1 tiết)

I – MỤC TIÊU CẦN ĐẠT

Giúp HS : Biết vận dụng hiểu biết về nghĩa của câu vào việc phân tích và tạo lập câu.

II – NHỮNG ĐIỂM CẦN LƯU Ý

Xem SGK, bài *Nghĩa của câu*.

III – TIẾN TRÌNH TỔ CHỨC DẠY HỌC

1. GV lên lớp theo trình tự các đề mục trong bài ở SGK.

2. Mục *Luyện tập* có năm bài tập.

Bài tập 1

Bài tập này có tác dụng củng cố thêm kiến thức và kỹ năng đã học. Hướng giải quyết cũng như ở bài tập 1 tr. 27, trong bài *Nghĩa của câu*, SGK.

Bài tập 2

a) Từ (1) đến (5), những câu (a) thì chấp nhận được, còn những câu (b) lại không. Riêng (6) thì hai câu (a) và (b) đều chấp nhận được.

b) Lí do là những từ *bèn*, *tiếp tục*, *vẫn* (và kiểu câu trần thuật khẳng định, nếu không chứa những từ như *suýt*,... – xem lại SGK, bài *Nghĩa của câu*) biểu thị sự việc đã xảy ra, trong khi *toan*, *định* biểu thị sự việc chưa xảy ra. Từ *quyết* không hàm ý sự việc đã xảy ra hay chưa, do đó cả hai câu (6a) và (6b) đều chấp nhận được. Lưu ý : *quyết định* khác với *định* và giống với *quyết*, không hàm ý sự việc đã xảy ra hay chưa.

Bài tập 3

a) *Dẫu / dẫu* chỉ một sự việc là điều kiện hay giả thiết, cho nên nó biểu đạt nghĩa tình thái chỉ sự việc chưa xảy ra. *Tuy / mặc dù* thì khác, có nghĩa tình thái chỉ sự việc đã xảy ra ; đó là lí do chỉ có thể nói *Tuy / mặc dù hôm qua trời mưa*,... chứ không thể chấp nhận *Tuy / mặc dù ngày mai trời mưa*,...

b) Chính vì thế, trong trường hợp đầu, không thể thay *dầu* bằng *tuy* : nội dung câu thơ cho biết đây là một sự việc chưa xảy ra.

c) Cũng chính vì thế, ở những trường hợp còn lại, nếu thay *dầu* / *dẫu* bằng *tuy* và ngược lại, thì sẽ làm cho ý nghĩa câu văn khác đi : từ một chuyện chưa chắc đã xảy ra trước thời điểm nói, thành một chuyện đã xảy ra và ngược lại. Chẳng hạn, ở câu của Ngô Đức Kế : *Tuy rằng giang sơn biến cải, triều đại đổi thay có mấy mươi lần, cơn hiểm nguy biến loạn đã nhiều, mà chánh học một dòng vẫn không sa sút [...]*, nếu thay *tuy* bằng *dầu* / *dẫu* thì *giang sơn biến cải, triều đại đổi thay có mấy mươi lần, cơn hiểm nguy biến loạn đã nhiều* không phải chuyện có thực nữa, mà chỉ là giả thiết.

Lưu ý : Hiện nay trên sách báo thỉnh thoảng vẫn thấy có xu hướng xoá nhoà sự phân biệt *dầu* / *dẫu* với *tuy*.

d) Dễ dàng thấy *dẫu* mạnh hơn *dù* / *dầu*.

đ) *Mặc dù*, cũng như *dầu* / *dẫu*, đều chỉ một sự việc không thuận cho một sự việc khác, nhưng nếu sự việc đó ở *dầu* / *dẫu* chỉ là một giả thiết, thì ở *mặc dù* nó đã xảy ra. Tuy nhiên, *mặc dù* có hàm ý "bất chấp", một điều không có trong *tuy*, cho nên nếu thay *mặc dù* bằng *tuy*, thì ý nghĩa "hiện thực" vẫn tồn tại, nhưng ý nghĩa "bất chấp" sẽ mất đi.

Bài tập 4

Chú ý yêu cầu HS tìm càng nhiều cách biểu hiện một loại ý nghĩa tình thái càng tốt.

IV – TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Cao Xuân Hạo, *Tiếng Việt, sơ thảo ngữ pháp chức năng*, Sđd.
- Hoàng Phê (Chủ biên), *Từ điển tiếng Việt*, Sđd.
- Lê Đông – Nguyễn Văn Hiệp, *Khái niệm tình thái trong ngôn ngữ học*, tạp chí *Ngôn ngữ*, Sđd.
- Lyons, John, *Ngữ nghĩa học dẫn luận*, Sđd.